

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.28>**Ю. М. Атаманчук**<https://orcid.org/0000-0003-1337-8013>доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освіти і управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

ВПЛИВ ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ВІЙНИ З РОСІЄЮ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено розгляду фактору впливу освітнього середовища на якість підготовки студентів у закладі вищої освіти в період сьогодення, а саме в період війни з росією на території України. Сучасне суспільство потребує від вищої освіти підготовки молоді, здатної відповідати викликам часу, компетентної та мобільної на сучасному ринку праці, з громадською позицією, налаштованою на саморозвиток і навчання впродовж життя. Дана здатність визначається не тільки інформативністю, але й рівнем активності його психічних функцій: інтелекту, волі, здібностей, ціннісних орієнтацій тощо.

Нині у світі відбувається становлення глобального комунікаційного простору, який справляє суттєвий вплив на всі компоненти, що утворюють структуру суспільства.

Людина за своєю сутністю приречена на постійний пошук нового, кращого, зручнішого, більш оптимального, комфортного, вигіднішого тощо. Вона може зупинитись, якщо досягне межі. Саме тоді людина здатна досягнути істинну сутність начала і самого життя. Але ця межа, як правило, ніколи не досягається. Тому, ми завжди будемо стояти перед викликами і загрозами, які є результатами прогресу, хоча він може і не відповідати моральним, етичним, культурним нормам і оцінкам.

Освіта – важлива складова життєдіяльності суспільства, яка функціонує і розвивається за своїми власними законами, має низку характерних властивостей, серед яких провідними визначаються: цілеспрямованість, цілісність, взаємодія з навколишнім середовищем та іншими системами.

Сьогодні, в умовах війни з росією на території України утверджується її новий розвиток, який в головній мірі залежить від спроможності системи вищої освіти реалізувати ціннісну парадигму, сутність якої полягає в гармонійному співіснуванні людини, суспільства, природи й техніки. Європейський досвід переконливо засвідчує: чим вищий рівень освіти населення, тим краще живуть люди.

Ключові слова: освітнє середовище, діджиталізації освіти, формати навчання, цифровізації, інформаційне суспільство.

Постановка проблеми. Сучасні освітні процеси в Україні перебувають у стані реструктуризації. Упровадження нових ІТ-рішень в освіті, зокрема інструментів для діджиталізації освіти в дистанційному та змішаному форматах і цифровізації робочих процесів є однією з державних пріоритетів. Постійно зростаюча потужність і універсальність цифрових навичок у педагогів та студентів відкривають нові можливості викладання, дозволяють розширювати спектр методів навчання, вносити свій вклад у вирішення багатьох завдань. В наш час темпи розвитку і розширення сфери інформації досить високі. Винятково важливими є ті зміни, що відбуваються в системі вищої освіти. Насамперед тому, що освіта виконує важливе завдання – підготовка особистості, що має висловлювати власну думку, сприймати думку інших, здатна творчо мислити, швидко знаходити потрібну інформацію, адаптуватися у будь-яких умовах, навіть в умовах війни.

Навчання та компетентності людей стають найважливішими цінностями сучасного інформацій-

ного суспільства. Рівень кваліфікації педагога та його готовність до постійних нововведень відіграють велику роль у суспільстві, адже він є активним учасником розвитку інформаційного суспільства.

Можливість приймати на основі обробки зростаючих обсягів інформації ефективності рішення обумовлює подальший прогрес в освіті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій виявив, що вивченням різних аспектів автоматизації системи управління і формування інформаційної інфраструктури займалися В. Бакуменко, А. Нікіфоров, С. Чистов, О. Шевчук та інші. Питання інформаційного забезпечення управління освітніми навчальними закладами знайшли відображення у працях Ю. Атаманчука, В. Бондаря, Г. Єльнікової, Ю. Конаржевського, В. Маслова, В. Пікельної, Т. Шамової та інших.

Мета дослідження полягає в необхідності забезпечення ефективного використання педагогом та студентами інноваційних інформаційних технологій в освітньому процесі, а також і погли-

блення знань студентів при роботі в інформаційних системах.

Виклад основного матеріалу. Пошуки ефективних шляхів підвищення рівня процесу навчання в закладах вищої освіти (ЗВО) все більше привертають увагу педагогів, вчених, практиків. Система знань, умінь, навичок, особистісних та професійно важливих якостей складають основу компетентності педагога.

Чисельні теоретичні та прикладні дослідження особливостей використання інформаційних технологій в освітній діяльності студентів стверджують, що саме такий підхід є відповіддю на соціальний запит, потреби студентської молоді, він сприяє досягненню високих результатів у навчанні та формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців. Використання інформаційних технологій у житті та навчанні студентів європейських країн із ступеня експериментального впровадження перейшло на ступінь повсякденної реальності, і тепер є об'єктом експериментальних досліджень, де вивчається роль інформаційних технологій у житті молоді, їх цільове використання, вплив інформаційних технологій на навчальну діяльність, світогляд, особистісні цінності та когнітивні здібності студентства. Такі дослідження дозволяють скоординувати дії стосовно організації освітньої діяльності задля досягнення оптимальних результатів у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців з використанням інформаційних технологій та дистанційних форм навчання [1].

При цьому динаміка розвитку освітнього інформаційного середовища повинна випереджувати темпи вдосконалення виробничого комп'ютерного середовища для того, щоб формувати важливу складову професійної компетентності педагога – готовність і здатність самостійно освоювати нові інформаційні технології і техніку.

Як відомо, успішність навчальної діяльності освітніх закладів залежить від змісту знань, які викладаються, методів і прийомів роботи педагога та пізнавальної активності студентів.

Сучасні засоби інформаційно – комунікаційних технологій (ІКТ) дозволяють педагогу не тільки презентувати навчальну інформацію й надавати за необхідністю інформаційну допомогу, збирати й обробляти статистичні відомості про опрацювання студентами навчального матеріалу, задавати індивідуальну траєкторію навчання, а і для того, щоб навчальний матеріал мав проблемний характер, відображав сучасні досягнення науково – технічного й суспільного розвитку, теорії і практики, сприяв поглибленню ними самостійної роботи, розвитку їх творчих здібностей [2].

Взаємини викладачів і студентів як особливий психологічний феномен і важлива складова цілісного педагогічного процесу ЗВО характеризуються особливістю змісту та динаміки, механіз-

мами впливу на встановлення особистості майбутнього фахівця, його професійне зростання. Під взаєминами «викладач – студент», ми розуміємо цілеспрямовану взаємодію суб'єктів педагогічного процесу, яка детермінована метою й завданнями спільної навчально-професійної діяльності, визначається як загальними психологічними механізмами, так і чітко визначеними соціально-рольовими функціями партнерів, особливостями педагогічного спілкування в умовах ЗВО.

Прогресивність будь-якого суспільства визначається рівнем розвитку особистості. Цей чинник є головним важелем подальшого прогресу. А розвиток особистості, в свою чергу, визначає освіта [3].

Виклики сучасного світу (війна в Україні) диктують вимоги до особистості, яка зможе стати успішною в реаліях сьогодення і майбутнього. Для цього їй потрібно навчитися не тільки відтворювати засвоєне, але й виявляти внутрішню потребу зреалізуватися у перетворювальній активності.

Спочатку COVID-19, а потім повномасштабне вторгнення росії в Україну сприяли тому, що невід'ємною частиною процесу навчання є оперативне спілкування педагога зі студентами (on-line чи off-line). Під час такого спілкування студенти можуть отримувати консультацію педагога, обговорювати з ним рішення, оцінки. Педагог також має можливість спостерігати за процесом засвоєння студентами матеріалу й організувати навчання на основі індивідуального підходу.

Варто звернути увагу ще й на те, що стандартно-орієнтований характер сучасної української освіти є до певної міри антагоністом компетентнісної парадигми, позаяк компетентності мають властивість житися й підкріплюватися не так натренованими, як спонтанними діями в нестандартних ситуаціях. Отже, якщо в умовах традиційної класно-урочної системи, докладаючи певних педагогічних зусиль, ще можливо підтягнути дітей до визначеного стандартом рівня знань, то формування компетентностей вимагає додаткових, адекватних для цього завдання педагогічних підходів і практик – метакогнітивних, міждисциплінарних, дослідницьких, технологічних, інструментальних, продуктивних, креативних тощо [4, с. 13].

Модернізація вищої освіти як процес безперервного інноваційного розвитку спрямована на формування професійної та методичної компетентності майбутнього фахівця, має сприяти здійсненню перспективного та ефективного навчання. Із цієї точки зору модернізацію освіти можна розглядати як створення такої освітньої системи, що має багаті уставлені традиції, суттєвий творчий потенціал щодо формування компетентностей особистості.

За даними глосарію Європейського фонду освіти, компетентність – це здатність робити щось

на високому рівні, якісно, ефективно, відповідно до умов, що висувуються при працевлаштуванні; повноцінно і професійно виконувати специфічні трудові функції [5, с. 63].

Серед життєвих цінностей сучасної людини пріоритетне місце посідає цінність життя і здоров'я особистості. За останній рік українці і світ зараховує проблему здоров'я в широкому розумінні цього поняття до глобальних проблем. Сьогодні здоров'я розглядається як стан повного фізичного, духовного, психічного та соціального благополуччя людини.

Здоров'я – найперша необхідна умова успішного розвитку кожної людини, її навчання, професійне зростання, створення родини, виховання дітей. До факторів, що сприяють значному зниженню рівня здоров'я дітей, медики відносять: стресові ситуації через війну в Україні, досить високе навчальне навантаження, мінімізація рухової активності, порушення харчування, недотримання режиму дня тощо. І це відноситься не лише до студентів, а і до учнів загальноосвітніх та професійно (професійно-технічних) закладів освіти.

Саме тому, держава Україна через відповідні центральні органи виконавчої влади та за підтримки міжнародних партнерів визначають і впроваджують шляхи покращення стану здоров'я учнів / студентів, які сприяють покращенню умов для всебічного розвитку особистості та розуміння нею цінності власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

На засіданні Міжвідомчої координаційної ради з питань охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії росії проти України, на якому генеральний директор дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Олег Єресько презентував пріоритетний проєкт Міністерства освіти і науки України (МОН) у сфері психічного здоров'я.

Метою проєкту є забезпечення психічного здоров'я у сфері освіти на всіх рівнях, зокрема:

- подальший розвиток екосистеми психічної допомоги у сфері освіти МОН України;
- підвищення кваліфікації освітян щодо надання першої психологічної допомоги та подолання стресу;
- надання супервізій для освітян за допомогою технологій «перегорнутий кол-центр», а також підготовка фахівців, які надаватимуть супервізію офлайн;
- діяльність на постійній основі комунікаційної платформи для фахівців психологічної служби системи освіти;
- забезпечення піклування про психологічний добробут педагогів на основі стандартів Міжвідомчої мережі освіти в надзвичайних ситуаціях (INEE);

– підготовка тренерів та застосування доказових технік самопомоги серед здобувачів освіти з 13 років та серед освітян;

– проведення потужної інформаційно-комунікаційної кампанії з метою адвокації ПЗПСР серед учасників освітнього процесу;

– розробка навчальної програми щодо соціально-емоційного навчання (Social Emotional Learning) здобувачів освіти;

– побудова системи турботи щодо психічного здоров'я учасників освітнього процесу, які мають складні емоційні стани, що потребують професійної уваги [6].

Висновки і перспективи. Отже, впровадження інноваційно-інформаційних технологій в освітній процес ЗВО дає можливість майбутніх фахівцям розширювати свої потенційні здібності, спонукає до активної навчальної, творчої і наукової діяльності, є гарним засобом активізації вивчення тих предметів, які формують професію.

Система вищої освіти в Україні за останні роки зазнала значних змін. Ці зміни спрямовані на системну зміну всіх її характеристик і передбачає вирішення найважливішого соціально-педагогічного завдання – приведення цілей, результатів і якості освіти у відповідність до сучасних і перспективних потреб суспільства.

Навчають і навчаються всі і завжди. При цьому свідомо або несвідомо застосовуються найрізноманітніші методи навчання. Свідомо і цілеспрямовано це відбувається, як правило, у ЗВО. Практичний досвід організації у них педагогічного процесу свідчить, що успіх навчання залежить не тільки від правильного визначення його цілей і змісту. Важливо також відповісти на запитання – в який спосіб досягти цих цілей, який обрати шлях навчання, щоб не тільки забезпечити глибокі й міцні знання, а й творчі й пізнавальні можливості тих, хто навчається.

В зв'язку з цим, освітній процес має бути побудований таким чином, щоб він відповідав високому рівню забезпечення студентської молоді фаховими знаннями, уміннями і навичками.

Освіта найбільшою мірою виконує роль не лише відтворення і примноження знання, але, насамперед через вищу освіту, готує освічених людей. А освічена людина відрізняється від невченого тим, що на доповнення до конкретних професійних знань ще й увібрала в себе частини світової культури.

Список використаної літератури:

1. Секрет І.Д. Інформаційні технології у навчальній діяльності студентської молоді: європейський вимір. *Вісник Черкаського університету*. 2010. Вип. № 176. С. 143–147.
2. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. К.: Знання, 2005. 327 с.

3. Кремень В. Освіта в структурі цивілізаційних змін (З трибуни загальних зборів Національної академії педагогічних наук України). *Вища освіта України*. 2011. № 1. С. 8–11.
 4. Лавриченко Н.М. Проблеми і перспективи реформування освіти України на компетентнісній засадах. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2017. Вип. 1(33). С. 13.
 5. Глосарій термінів ринку праці, розроблення стандартів освітніх програм і навчальних планів. *Європейський фонд освіти*. 1997. 160 с.
 6. Стратегія забезпечення психічного здоров'я в сфері освіти на всіх рівнях. URL: <https://drive.google.com/file/d/1u2uEfWouvjppEJ7Gkl-ZtDyTd0U4yv5x/view>
-

Atamanchuk Yu. The influence of the educational environment on the quality of student training in an institution of higher education during the war with Russia on the territory of Ukraine

The article is devoted to the consideration of the factor of influence of the educational environment on the quality of training of students in the institution of higher education in the present period, namely during the war with Russia on the territory of Ukraine. Modern society needs higher education to train young people who are able to meet the challenges of the times, competent and mobile in the modern labor market, with a public position, focused on self-development and lifelong learning. This ability is determined not only by informativeness, but also by the level of activity of its mental functions: intelligence, will, abilities, value orientations, etc.

Currently, the world is developing a global communication space, which has a significant impact on all components that make up the structure of society.

Man by his nature is doomed to a constant search for something new, better, more convenient, more optimal, comfortable, more profitable, etc. It can stop if it reaches the limit. It is then that a person is able to grasp the true essence of the beginning and of life itself. But this limit, as a rule, is never reached. Therefore, we will always face challenges and threats that are the results of progress, although it may not meet moral, ethical, cultural norms and values.

Education is an important component of the life of society, which functions and develops according to its own laws, has a number of characteristic properties, among which the leading ones are: purposefulness, integrity, interaction with the environment and other systems.

Today, in the conditions of the war with Russia, its new development is being established on the territory of Ukraine, which mainly depends on the ability of the higher education system to implement a value paradigm, the essence of which is the harmonious coexistence of man, society, nature and technology. European experience convincingly proves: the higher the level of education of the population, the better people live.

Key words: *educational environment, digitalization of education, learning formats, digitalization, information society.*